

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 7

*Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Державне управління та місцеве самоврядування в Україні
в контексті європейської інтеграції”,
м. Київ, МАУП, 17 листопада 2011 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2012

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 11 від 21.12.11)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 7: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Державне управління та місцеве самоврядування в Україні в контексті
європейської інтеграції”, м. Київ, 17 листоп. 2011 р. / редкол.: А. М. Подо-
ляка (голова) [та ін.]. — 2012. — 382 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної
конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становлен-
ню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у
різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів
і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і су-
спільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2012

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2012

Медвідь Г. В., Мельник І. Є. Управління ЗЕД комерційних банків в умовах євроінтеграції.....	353	Чернуха Н. М., Біч Д. В. Через дискусію до істини та успішності	369
Медвідь Ф. М., Смоль С. С. Гуманітарна безпека: становлення державної гуманітарної політики в Україні.....	358	Т. О. Нємцева Громадянська ініціативність: виховні можливості позакласної діяльності із старшокласниками.....	373
Хеирабади Мохссен Студенческое самоуправление — важная часть модернизации управления в вузе	364	Відомості про авторів	378

УПРАВЛІННЯ ЗЕД КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Становлення і розвиток української державності, вип. 7, с. 353–357

Сучасна банківська справа належить до динамічних сфер економіки, бо вона є органічною частиною підприємницького середовища, функціонує, розвивається разом з ним, впливає на розвиток зовнішнього середовища і, разом з тим, сама перебуває під його безпосереднім впливом.

Українська банківська система є порівняно молодого і недосвідченою. На початках становлення фінансової системи банки перебували в стані ейфорії — вони розвивалися, отримували прибутки, відкривали філії, активно кредитували, впроваджували різноманітні послуги. Але все ж таки банківська справа вважається однією з найризикованіших. На думку професора Джозефа Ф. Синки: “Банківська діяльність — це управління ризиком”. З цим можна погодитись, оскільки банк ризикує двічі з одними і тими самими грошовими коштами: по-перше, банк позичає в юридичних і фізичних осіб кошти, приймаючи їх на депозити під сплату; по-друге, коли, акумулювавши необхідну суму коштів, перетворює їх на кредитні ресурси і передає у вигляді позики, сподіваючись одержати назад не тільки суму позики, а й відсотки. Зважаючи на необхідність пошуку не

тільки кредиторів банку, але також здійснення банківських послуг, слід відзначити, що в сучасних умовах жорсткої конкурентної боротьби ступінь ризику надзвичайно зростає.

Щодо стратегії соціально-економічних перетворень у розвитку України, то вона включає завдання інтеграції України у світове господарство, але на шляху цієї однієї з основних проблем є брак оборотних коштів підприємств. Розпад єдиного народногосподарського комплексу колишнього СРСР, перехід до ринкових відносин, широкомасштабна приватизація та роздержавлення державних підприємств викликали значний спад виробництва. В результаті цього підприємства не здатні повною мірою забезпечити себе імпортною сировиною та обладнанням, а також оборотними коштами для безперебійного виробництва.

Тому на цьому етапі дуже важливою є взаємодія підприємств з комерційними банками, які могли б надавати фінансову підтримку розвитку зовнішньоторгівлі українських підприємств. Саме тому необхідність розвитку зовнішньоекономічних відносин в умовах всезростаючої залежності України від закордонних

ризиків висуває на перший план необхідність вирішення проблем фінансування і кредитування зовнішньоекономічних операцій, особливо малих і середніх підприємств.

Становлення незалежної банківської системи в Україні бере свій початок від 20 березня 1991 р., з часу прийняття Закону України “Про банки і банківську діяльність”. Цей Закон став законодавчою підставою для створення Національного Банку України (НБУ) на базі українського республіканського відділення Державного Банку СРСР. Національний банк України — юридично і реально центральний банк нашої держави. Відповідно до цього Закону в нашій країні були закладені підвалини класичної дворівневої банківської системи.

За роки незалежності України проведена величезна робота по становленню грошово-кредитної національної системи. Створена дворівнева банківська система, що складається з Національного банку України і системи комерційних банків, введена в обіг національна грошова одиниця — гривня, побудована власна база для друкування паперових грошей і карбування монет, введена в експлуатацію система електронних розрахунків, запроваджена заснована на міжнародних стандартах система бухгалтерського обліку в банках, створені валютний ринок і ринок цінних паперів [13; 14, 6].

Діяльність Національного банку України, його монетарна політика позитивно вплинули на подолання гіперінфляції, керованість інфляційними процесами. Проте подальше загострення економічної, фінансо-

вої і платіжної кризи, гальмування ринкових перетворень економіки, інвестиційного процесу, порушення багатьма з них вимог до ліквідності й інших економічних нормативів свідчать про необхідність удосконалення банківської справи, проведення комплексної державної програми реформування й розвитку банківської системи України. Невпорядкованість і нестабільність нормативно-правового регулювання створює додаткові труднощі у здійсненні банківської діяльності, заважає її розвитку [14; 17, 12].

Банківська система України на даному етапі розвитку ще не досягла високого рівня платоспроможності — баланси більшості великих банків містять ненадійні кредити, а баланси підприємств, відповідно, містять борги без перспектив їх сплати. Нині чимало банків є прихованими банкрутами. Навіть частина доволі великих банків практично недієздатні. Банки змушені функціонувати в інфляційному середовищі з недосконалим податковим і фінансовим законодавством [13, 16].

До особливостей стану банківської системи України на сучасному етапі, що негативно впливають на її діяльність і розвиток, можна також віднести високу вартість фінансового посередництва, недостатній для країн із ринковою економікою розвиток фінансової інфраструктури, відсутність стимулів для заощадження коштів і розміщення кредитів, невирішеність питань діяльності небанківських фінансових посередників і об'єднань, інституційного розвитку банківської системи. Невирішені також питання, пов'язані з банківською таємницею,

із захистом клієнтури. Певна невідзначеність у сфері зовнішньоекономічної діяльності комерційних банків викликає труднощі у фінансуванні міжнародних операцій [6].

Таке на сьогодні коло проблем, вирішити які необхідно найближчим часом у рамках програми реформування й розвитку банківської системи України. Цілями цієї програми є: поліпшення мобілізації заощаджень і тим самим сприяння зростанню економіки; розвиток фінансових інструментів для поліпшення грошово-кредитного регулювання шляхом ринкових відносин; підвищення ефективності розподілу обмежених ресурсів між конкурентоспроможними підприємствами; передача контролю за фінансовим станом підприємства ринковому механізму (саме банки мають бути ініціаторами ліквідації або реструктуризації неплатоспроможного підприємства); вирішення проблеми неплатежів і запобігання її виникнення; подальше вдосконалення і підвищення ефективності платіжної системи. Макроекономічна політика має бути спрямована на забезпечення стабільних ділових умов, економічно обґрунтованих валютних курсів, проведення зваженої бюджетно-податкової політики, зменшення дефіциту бюджету і встановлення цінової стабільності, яка б заслужувала довіри [5; 12, 19].

Життєздатність фінансових інститутів має бути відновлена шляхом припинення практики пролонгації кредитів і нарахування неоплачених відсотків, створення резервів щодо ненадійних кредитів, рекапіталізації банків. Стосовно дрібних неплатоспроможних банків прийнятними

заходами можуть стати закриття і проведення ліквідаційного процесу, об'єднання з потужними у фінансовому відношенні банками. Стосовно великих нестабільних банків, то не можна допустити їх банкрутства, оскільки потенційні збитки держави від негативних соціально-політичних наслідків такого банкрутства будуть незмірно вищими за витрати на оздоровлення цих банків [1, 35–38].

У нашій державі необхідно інтенсивніше розвивати фінансову інфраструктуру, що містить інформаційні системи, правову систему, систему банківського нагляду [12]. Додаткова мобілізація заощаджень можлива за рахунок залучення відповідних небанківських фінансових посередників та об'єднань при істотному зменшенні витрат на фінансове посередництво [9].

Головним завданням державної політики у сфері банківської діяльності є підтримання здоров'я і міцності всієї банківської системи, а не запобігання банківським банкрутствам. При цьому держава має всіляко попереджати банкрутства окремих банків, оскільки запобігання краху окремо взятого банку чи виникнення у ньому критичної ситуації є кращим способом збереження здоров'я всієї банківської системи. Проте у випадку неможливості уникнення банкрутства окремих банків держава повинна продемонструвати свою здатність і вміння управляти рівнем банкрутств [11].

Головними цілями державної політики у банківській сфері є [2, 76]:

- уникнення надмірної концентрації економічної влади і підтримання конкуренції на банківських ринках;

підтримання політики достатньої концентрації банків з метою посилення їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках банківських послуг; пом'якшення наслідків можливих потрясінь банківської системи у випадку банкрутства великого банку, оскільки це може викликати серйозні наслідки для банківської системи, і, як результат, втрату довіри суспільства до банківської системи в цілому;

- забезпечення відповідності діяльності банківської системи грошово-кредитній політиці; забезпечення дотримання законів і встановлених правил, що передбачає високий рівень ведення банківської справи і професіоналізму;

- задоволення потреби суспільства в одержанні зручних банківських послуг; забезпечення спроможності банків задовольняти потреби і законні претензії своїх клієнтів; стимулювання та сприяння високому рівню ефективності й прибутковості операцій по розміщенню кредитів у різні галузі економіки;

- сприяння справедливому розподілу прибутку між менеджментом, акціонерами, кредиторами і клієнтами.

Український вчений Б. Ф. Заблоцький у посібнику [8] детально розкрив принципи національно-економічного мислення, формування і становлення ринкової економіки, зокрема, проаналізував проблеми реформування і підвищення ефективності банківської системи України у найближчій перспективі, а саме реорганізацію та реструктуризацію комерційних банків.

Під *банківською діяльністю* у визначенні банківського менеджменту мається на увазі діяльність банку з

метою одержання прибутку. Змістом банківської діяльності є забезпечення банківського процесу всіма необхідними ресурсами й організація технологічного циклу в цілому, такого як: розробка і вдосконалення банківських технологій, забезпечення необхідного рівня банківських продуктів і послуг, виконання усіх видів банківських операцій, матеріально-технічне оснащення для здійснення банківської діяльності, забезпечення персоналом, підтримання ліквідності та прибутковості банку [4, 2; 3, 4].

Комерційні банки України переважно *універсальні* (виконують широке коло банківських операцій, охоплюють багато галузей економіки). Банки, в яких переважають певні операції і які обслуговують окремі галузі економіки, є *спеціалізованими*. Основні види операцій та послуг, затверджені в статуті банку на основі наданих йому ліцензій НБУ, розглянуті авторами Р. Коцовською та В. Ричаківською [10].

Виходячи із *функціонального призначення банку*, його операції поділяють на пасивні, активні, комісійні (послуги). Є й інші критерії класифікації банківських операцій. Відповідно: 1) *до суб'єктів отримання послуг* (банкам та іншим фінансовим установам; суб'єктам господарської діяльності; фізичним особам); 2) *до оплати за надання* (платні послуги; безплатні послуги).

Основні види операцій та послуг банку наведено на рисунку. Важливою властивістю банківських операцій є їх продуктивний характер [7, 26].

Комерційні банки універсального типу акумулюють кошти населення та підприємств, розміщують кредит-

Основні види операцій та послуг універсального українського банку

ні ресурси, організовують та здійснюють розрахункові операції, надають нетрадиційні банківські послуги (лізингові, трастові, фондові).

Отже, мова йде про досить широку сферу діяльності комерційних банків, у чому і полягає основна особливість банківської діяльності в Україні, яка залежить від багатьох факторів — історичних і національних традицій, ступеня розвитку фінансових ринків, способів регулювання грошово-кредитної сфери.

Література

1. Андреев А. Особливості становлення ринку банківських послуг в Україні // Банківська справа. — 1999. — № 4. — С. 35–38.
2. Банківські операції: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. проф. А. М. Мороза — К.: Вид-во КНЕУ, 2000. — 384 с.
3. Банківська справа: Навч. посіб. / За ред. Р. І. Тиркала. — Тернопіль: "Карт-бланш". 2001. — 314 с.
4. Банківський менеджмент: Навч. посіб. для ВНЗ / О. Кириченко, І. Геленко, А. Ятченко. — К.: Основи, 1999. — 671 с.
5. Банковское дело: Учебник / Под ред. проф. В. И. Колесникова, проф. Л. П. Кроливецкой. — 3-е изд. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 480 с.
6. Вступ до банківської справи: Навч. посіб. / За ред. М. І. Савлука. — К.: "Лібра", 1998. — 344 с.
7. Васюренко О. В. Банківські операції: Навч. посіб. — 4-те вид., перероб. і допов. — К.: Знання, 2004. — 324 с.
8. Заблоцький Б. Ф. Перехідна економіка: Посібник. — К.: Вид. центр "Академія", 2004. — 512 с.
9. Кочетков Н. В. Анализ банковской деятельности: Теоретико-прикладные аспекты: Монография. — К.: МАУП, 1999. — 192 с.
10. Котовська Р., Ричаківська В., Табачук Г., Груздевич Я., Вознюк М. Операції комерційних банків: Підручник. — Л.: ЛБІ НБУ, 2001. — 516 с.
11. Ковальчук А. Т. Банки. Кредит. Фінанси: законодавчо-правовий вимір. — К.: Парлам. вид-во, 2004. — 259 с.
12. Любунь О. С., Раєвський К. Є. Банківський нагляд: Підручник. — К.: Центр навч. л-ри, 2005. — 416 с.
13. Мочерний С. В., Тришак Л. С. Банківська система України. — Л.: Тріада плюс, 2004. — 304 с.
14. Романішин В. О., Уманців Ю. М. Центральний Банк і грошово-кредитна політика: Навч. посіб. — К.: Атіка, 2005. — 480 с.